Ո՞Վ Է
ՄԱՐԴՈՒ ՈՐԴԻՆ

1. ՄԱՐԴ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿ
   ԳՈՅԱԿԻՑՆԵՐ ԵՆ ԻՐԱՐՈՒ

2. ՄԱՐԴՈՒ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ
   ՊԱՏԱՀԱԿԱ՞Ն Է ԹԷ
   ԱՍՏՈՒԱԾԱՍՏԵՂԾ

3. “ԴՈՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍՆ ԵՄ՝
   ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻ”

4. “ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԷՐ
   ՍԱՄԱՐԻԱՅԷՆ ԱՆՑՆԻԼ”

ԱԼՊԷՌ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ
ՀԱՅ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ
2012

ՄԱՐԴ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՈՅԱԿԻՑՆԵՐ ԵՆ ԻՐԱՐՈՒ

Ի՞նչ է ժամանակը: Ժամանակ բառը պահլաւերէն զամանագ և արաբերէն զաման բառերէն կը սերի ու կը նշանակէ իրերու գոյութեան տեւողութիւն և դէպքերու ու խորհուրդներու շրջան մը:

Ժամանակը ան **ժամանակ** է տիեզերքի գոյացութեան մէջ: Ժամանակը գոյութիւն ստացաւ աշխարհի վրայ, երբ մարդկային գիտակցութեան ապրումը արշալոյսեց: Նոյնիսկ երկրագունտի՛ վրայ ժամանակը յարաբերական է: Հիւսիսային բեւեռի մէկ օրը մօտ վեց ամսուայ շրջան մըն է: Մարդու Գիտակցութիւնն ու ժամանակը իրարու մէջ հիւսուած հանգամանքներ և դրութիւններ են:

Միթէ կարելի՞ է առանց իմացական գիտակցութեան ժամանակը ըմբռնել ու զայն տարիներու, ամիսներու և օրերու բաժնել: Ժամանակակից իմացականութիւնը, հիւլէական ժամացոյցով, նոյնիսկ րոպէին մէկ միլիոններորդ ժամանակամասնիկը կը չափէ: Հետեւաբար, ժամանակ և իմացական մարդ իրարու ծննդակիցներ եղած են:

Նախապատմական դարաշրջաններու ապրող անասուններ և կենդանիներ, միթէ ժամանակի մտածումը ունէի՞ն: Ոչ-մարդկային իմացական գոյութեան համար, ժամանակը գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Գիշերուան և ցերեկուան, ջերմութեան և ցրտութեան, լոյսի և խաւարի անդրադարձութիւնը (reflex)ը ժամանակի գիտակցութիւն չի կրնար սեպուիլ, այլ զգացական ցոլացում է միայն:

Ժամանակի մտապատկերը կամ ըմբռնումը անբացատրելի և անհասկնալի ըլլալ կը թուի: Օրինակի համար, **Նախկինը** և *յետագան* որքան դժուարաըմբռնելի են: Սակայն Ս.Օգոստինոս բացատրած է անցեալը--ներկային նախկինը--որպէս **յիշողութիւն,** իսկ ապագան--որպէս ակնկալութիւն կամ նախատեսութիւն:

Անցեալի, ներկայի և ապագայի ժամանակաշրջանը մարդուն կը պատկանի, որովհետեւ մարդկային յիշողութիւնը տկար է ու մոռացութեան ենթակայ: Ապագան՝ իր անստոյգ և անորոշ դրութեամբ անհաստատ և ոչ-հաւաստի է: Մարդ՝ ժամանակի այս երեք դրութիւններու մէջ կ՛ապրի իր գոյութիւնը, իր մոռացութեանը և իր ապագայի անստուգութեանը պատճառաւ:

Միայն "Մեծ Գոյ"-ն որուն յիշողութիւնը կատարեալ և ապառնին ստոյգ է, կը գոյատեւէ **յաւերժական ներկային** մէջ:

Ժամանակն ու մարդը երկւորեակներ ըլլալով, է՛ն նաեւ ստեղծագործողներ: Աշխարհի վրայ ինչ որ կայ և ինչ որ եղած է, արդիւնքն է ժամանակին և մարդ արարածին միջամտութեան:

Բուսական ու շնչաւոր կենդանիներուն մէջ, միայն մարդ էակը ստեղծագործ արարած է:

Բնական կենդանութեան մէջ ոյժը կը գործէ միայն վերարտադրական տարածութեան մէջ: Ցորենը ցորեն կ՛արտադրէ, կովը՝ կով կը ծնի և առիւծը՝ առիւծ: Դէպքերը մեքենայական կաղապարէն նոյնատիպ ձեւն ու ինքնութիւնը դուրս կու տան կամ կը ծնին:

Մարդ արարածը որ զուգածին եղած է ժամանակին, թէեւ կ՛արտադրէ իր նմանը, սակայն ունի առաւելութիւն մը: Այդ առաւելութիւնը՝ իր ծնածը և արտադրածը բարելաւելու և դաստիարակելու ստեղծագործող շնորհն է:

Ժամանակը՝ մայր-բնութեան աջակցութեամբ արտադրած է կեանք ու գոյացութիւն միլիոնաւոր դարեր շարունակ առանց դադարի: Բուսական ու կենդանական այս բոլոր արտադրութիւնները եղած են միօրինակ ու հետեւած իրարու դէպի մահ, ինչպէս ոչխարներու հօտերը դէպի սպանդանոց տանող ճանապարհը, որպէս կեանքի ու մահուան հաւասարիչ (the equalizer):

Աստեղազարդ երկնակամարի երկունքին տակ ապրող մարդն է միայն, որ իր ստեղծագործող հանճարով կը գերազանցէ ժամանակը: Ոչ միայն իր անցեալի կոթողական ճարտարապետութեամբ ու կախարդական բանդակներով միայն, այլ հոետորական ու բանաստեղծական մարգարէութեամբ ալ: Հոգեկան բարձրաթռիչ խոյանքով՝ մարդ արարածը հոգետեսած է ոչ թէ անցեալ ու ներկայ դարաշրջանները, այլ իր հաւատքի աչքերը նշմարած են ճառագայթող փայլը յաւերժական Այգալոյսին՝ Աստուծոյ Թագաւորութեան: Այն Լուսաճաճանչ Առաւօտը, որ ո՛չ անցեալ ունի և ոչ ալ ապագայ, այլ մշտնջենաւոր Ներկան:

Ո՛ւր, ժամանակը իր տիրապետութիւնը պիտի չտարածէ մարդկութեան վրայ, որպէս անբան անասուններ և առաջնորդէ զանոնք պատերազմի ու մահուան գահավէժը: Մարդ էակը ի՛նք ազատուելով մահուան ու ժամանակի կապանքներէն, ականատեսը պիտի դառնայ մահուան խափանումին և չքանալուն: Երանելի հաւատարիմներու աչքերը պիտի տեսնեն իրենց Դիւցազն Փրկիչ Քրիստոսը, որ յաղթահարած է մահն ու ժամանակը: Այնուհետեւ բոլոր հաւատացեալները պիտի որոտան ու հնչեցնեն յաւերժութեան բայլերգը, ըսելով.

«Ո՞ւր է ով մահ, և ո՞ւր է ով ժամանակ
Քու յաղթութիւնդ»:

ՄԱՐԴՈՒ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԱՀԱԿԱ՞Ն Է ԹԷ ԱՍՏՈՒԱԾԱՍՏԵՂԾ

Մարդու գոյութիւնը և պատմութիւնը պատահակա՞ն և աննպատա՞կ իրողութիւն է: Տիեզերքը կոյր փոթորկումներու ակնթարթի մը գոյացութի՞ւնը կը ներկայացնէ: Ի՞նչ իմաստ կ՛ունենայ կեանք մը, որ պատահականութեան ձգուած է: Եթէ կեանքը պատահականութեան արդիւնք ու հետեւանք է (նիւթական ու բնակա՛ն), ուստի ուրկէ՞ է սերնդագործումի "մղում"ը կենդանական աշխարհին: Բնութիւնը եթէ ի՛նք արտադրած է երկրի

խոտը միլիոնաւոր տարիներու հոլովոյթով, ո՞վ ուրուագծած է անոր հունտը կամ սերմը, որ միօրինակ կերպով շարունակէ ինքզինք արտադրել:

Բնապաշտներու և աստուածամերժ գիտնականներու երրորդութիւնը՝ **պատահականութիւն** (դիպուած), **ժամանակ** և **նիւթականութիւն** են: Մարդու բարեշրջութեան ընդհանուր պատկերը բաւականաչափ բարդ է և մինչեւ վերջ պարզաբանուած չէ: Բուսականութիւնը կեանքի տեւողականութեան պայմանն է: Բուսականութիւնը եթէ արտադրութիւնն է կոյր և անանձնական բարեշրջութեան ու ո՛չ համադրուած արարչական Գերմտքին, ինչո՞ւ միայն ծաղիկ, խոտ և անպետ բոյս չէ արտադրած, այլ արդիւնաբերած է արջարներու յատուկ խոտ, մարդոց՝ կերակուր, համտեսելու պտուղներ, ծաղիկներ՝ գեղեցկագիտական հաճոյքի, և բամպակեղէն՝ հանդերձանքի համար: Այս անտեսումը ո՛չ թէ հաւատքի՛ թերացում է, այլ դաւողութեան, աստուածամերժութեան և ի՛նքնաստուածութեան:

Տիեզերքի և կեանքի վրայ նայելու չէ որպէս պատահականութիւն մը, այլ՝ Աստուծոյ էութեան և կենդանութեան յայտարարը: Ջենք կրնար հաւատալ թէ, մեր երկրի վրայ գոյութիւնը դիպուածի մը արդիւնքն է կամ ճակատագրի մը անակնկալ պատահարը: Մարդ արարածին գործօ՛ն մասնակցութիւնը իր գիտակցութեան պատճառաւ չափազանց մտերիմ ու սերտ է անհուն տիեզերքին հետ: Մարդկային սոյն իմացական կարողութիւնը համայն գոյացութեան մէջ մեզ կը ստիպէ որ մարդ էակը նպատակի՛ մը համար ստեղծուած արարած մըն է, ու ոչ պատահականութեան մէկ կոյր ու ժամանակաւոր արտադրութիւնը:

Դիպուած և արկած միայն ժխտակա՛ն պատահարներու համար կ՛ակնարկուին, ո՛չ **դրական**: Օրինակ կրնայ պատահականութեամբ երթեւեկի ընթացքին, ինքնաշարժին անիւը պայթի՝ **ժխտական դիպուածք**: Միթէ յիսուն մղոն այդ ինքնաշարժը պայթաց անիւով երբ քշուի, կարելի է հաւատալ, որ յիսուն կամ հարիւր մղոն յետոյ դիպուածաւ այդ նոյն անիւը կրնայ շտկուիլ...: Համակարգիչ մեքենայ `computer` մը կրնայ պատահական կերպով չ՛աշխատիլ, սակայն դիպուածաւ չշտկուիր: Ժամացոյցի մը բոլոր անիւները կարելի տակարի մը մէջ դնել ու դարեր շարունակ զայն շարժել, սակայն առանց ժամագործի մասնագիտութեան կարելի չէ՛ որ դիպուածաւ այդ անիւները իրարու վրայ գալով ժամացոյց մը կազմեն:

Առանց նիւթէն աւելի՛ բարձր Ջօրութեան մը, նիւթը կեանքի կամ շարժման չի կրնար փոխարկուիլ: Նոյնիսկ արուեստագէտ մը գոյներու և գիծերու ներդաշնակութեամբ աւարտէ գեղանկարչութիւն մը և չկարենայ հոգի՛ **դնել**, այդ նկարը կը կոչուի տափակ: Դաշնակահար մը կրնայ ճշգրտօրէն հետեւիլ երաժշտական նօթաներու: Իր մատնաշարները հարուածեն իւրաքանչիւր լարերը հարազատօրէն ու չկարենայ հոգի՛ տալ իր երաժշտութեան, հանդիսականներէն փոխանակ ծափեր խլելու, պիտի իմանայ միայն սուլոցներ:

Անկենդան նիւթէն դաշնակէն ու ներկէն արուեստ չհնսիր, հոգեզմայլ մեղեթի չծորեր և ստեղծագործութիւն չյայտնըւիր: Եզներն ու կովերը, հարիւրաւոր դարերէ ի վեր, ախոր մը անգամ չեն կրցած շինել, որովհետեւ զուրկ են աստուածային Ծունչէն "Հոգիէն": Իսկ մարդ արարածը որ ստացած է այդ Գերբնական Հոգին, բարձրացած է բարձրէն ու կը սաւառնի միջոցին մէջ ու կը կառուցանէ մարդաբնակ արբանեակներ...:

Միլիոնաւոր տարիներ առաջ գոյութիւն առած կոկորթիլոս մը տակաւին նո՛յն կոկորթիլոսն է: Ինչո՞ւ, որովհետեւ մարդ էակ չէ՛, աստուածային Ծունչ չունի: Արուեստին մէջ պատահար

գոյութիւն չկայ: Պատահարը դիտողի մը մէջ կրնայ միայն գոյութիւն ունենալ, ոչ **բանաւոր** ստեղծագործին:

Հաւատք առ Աստուած, որ ստեղծած է մարդը և Պահպանիչն է անոր գոյութեան, աւելի իմաստալից է ու պերճախօս բան պատահականութեան, դիպուածի ու ճակատագրի վարկածը:

Դիցաբանութեան մէջ, նոյնիսկ աստուածները ենթակայ էին ճակատագրին, իսկ Քրիստոնէութիւնը ճակատագիրը կը մերժէ, որովհետեւ կը հաւատայ զղջումով և ներմամբ ազատուիլ ու փրկութիւն ստանալ: "Ճակատագիր" բառը այնպէս ինչպէս որ կը գործածուի, բրիստոնէական հաւատին համարժէք չի նկատիր, որովհետեւ Յովհաննէս առաքեալ կը ներկայացնէ Մարդեղացեալ Քրիստոսը, այսպէս.

Յիսուս **«Իր իսկ ստեղծած աշխարհը եկաւ, բայց իր իսկ ստեղծած մարդիկը զինք չընդունեցին: Իսկ զինք ընդունողներուն և իրեն հաւատացողներուն իշխանութիւն տուաւ Աստուծոյ որդիներ ըլլալու»**--Յով. Ա.11-12:

Քրիստոսի Մարդեղութիւնը այն լուսաճաճանչ կամուրջն է, որ կը միացնէ Արարիչը՝ արարածին: «Իսկ Զինք ընդունողներուն և իրեն հաւատացողներուն իշխանութիւն տուաւ Աստուծոյ որդիներ ըլլալու» պարբերութիւնը՝ խոստումը, կը փճաց նէ "ճակատագիր"ը ու կը պայծառացնէ "մարդկային ազատ կամք"ը:

Ճակատագիր ըսուածը կոյր է, մարդ էակին Արարիչ Աստուածը կոյր դիպուած մը չէ՛, այլ անսպառ Սէր ու յաւերժօրէն արթուն Խնամակալ: Հաւատք առ Աստուած որ ստեղծած է մարդը և Պահպանիչն է անոր գոյութեան, աւելի իմաստալից է ու պերճախօս բան պատահականութեան, դիպուածի ու ճակատագրի վարկածը: Տիեզերքը ստեղծող և զայն պահպանող Աստուծոյ վրայ հաւատք ունենալ կրնայ իմաստ և նշանակութիւն տալ ճակատագրի հարուածներուն, ո՛չ ճակատագրին: Ճակատագիրը ցայտուն անստգութիւն է, իսկ Աստուած աներկբայելի, անկասկածելի, աներկիւղ և աներկրորդելի հաւաստիացում:

Եպիկուրոսի գլխաւոր ուսուցումը այն էր, թէ կեանքի մէջ իշխողը պատահականութիւնն է, և գերագոյն բարին ցաւէն ու տառապանքէն փախչիլն է և զանոնք հաճոյքներու մէջ խեղդելը:

Աստուածաշունչի հրամայական պատգամը ա՛յն է, թէ ո՞վ ստեղած է աշխարհը և ինչո՞ւ համար: Մարդկային իմացական կարողութիւնը համայն գոյացութեան մէջ մեզ կը ստիպէ որ մարդ էակ նպատակի՛ մը համար ստեղծուած արարած մըն է, ու ոչ պատահականութեան մէկ կոյր ու ժամանակաւոր արտադրութիւնը: Աստուած մեզ շինեց Իր պատկերով: Մի՛ փորձեր Զինք ներկայացնել ո՛ւ պատկերովդ:

Հաւատացեալը մաքառելով իր ճակատագրին դէմ, կը պահէ մաքուր երազ, ու տառապելով հանդերձ այս աշխարհի մէջ, կը նայի յոյսի ու լոյսի Տուիչին: Մարդ կայ որ կը յանձնուի ճակատագրին, մարդ ալ կայ, որ իր ձեռքով (ազատ կամքով) ու հաւատքով կը կերտէ իր ճակատագիրը: Եթէ կ՛ուզենք հաւատալ ճակատարգրի, հաւատալու ենք թէ նիւթապաշտական բոլոր անդենականի տեսութիւնները և փորձերը ճակատագրուած են ձախողութեան:

Անցեալի մշուշապատ դարերէն ի վեր, գիտակից մարդու մտային զբաղումն ու գլխաւոր հարցը եղած է. «Ուրկի՞ց կու գամ, ո՞ւր կ՛երթամ և ինչո՞ւ գոյ եմ»: Աբել Վարդապետ Օղլուքեան իր "Ճանապարհ Դէպի Հաւատ" երկասիրութեան մէջ կ՛ըսէ. «ինչո՞ւ համար «գոյ-ն», փոխանակ «անգոյ» ըլլալու, «գոյ է»: Տիեզերքի յայտնաբանութիւնը նման է անվերջանալի գոյացութեան մը տեսիլքին, որ կը հոսի դէպի աստուածային Էութիւնը: Աննպատ հեղում մը, որուն խորհրդանիշը Լոյսն է: Բարի Լոյս:

Մարդ կ՛ապրի հրաշագեղ տիեզերք գոյացութեան մը մէջ, ուր ի՛նք եւս հրաշալիք մըն է։ Մարդ էակ երբ դիտէ իր շուրջը ու երկնակամարի հրաշալիքը, հոն կը տեսնէ տիեզերք մը, որ համօրէն կը խորհրդանշէ հոգեւորը։ Հոն կ՛ըմբռնէ ՄԻՏՔ մը և նպատակ մը, որ անջրպետի գոյացութեան կու տայ իմաստ և տարողութիւն, որ բրիստոնեան կը կոչէ **"Խորհուրդ խորին, անհաս անսկիզբն"**։ Այսինքն՝ հողեղէն մեր գոյացութենէն դէպի ոգեղէն արժէքներու ճանաչում։ Աստուած այլեւս չէ՛ այն որ մարդիկ ստեղծած էին բարէ ու նիւթէ. իրենց կերպարին կամ անասուննե- րու նմանութեամբ, ոչ ալ իմաստասէրներ ու գաղափարախօսներ տեսաբանած էին տիեզերքն ու կեանքը կարենալ բացատրելու համար գոյացութիւնը։

«Աշխարհի գոյութիւնը արդարանալի է միա՛յն
որպէս գեղագիտական ստեղծուա՛ծ բներեւոյթ»։

Աստուած Նախապատճառն է կամ Արարիչը, անհրաժեշտ և կենսական Ինքնութիւնը, որուն մէջ միաձուլուած է իսկութիւնն ու գոյացութիւնը։ Գոյացութիւններու իսկութիւնը անխուզարկելի է, որովհետեւ բանի հետազօտենք ստեղծագործութեան վրայ, գործօն սկզբունքն ու տիրապետող երեւոյթը հետզհետէ որպէս լոյս կ՛երեւի, ո՛չ որպէս նիւթ։

Հաւատացեալը կը գալէ խաւարէն (անգիտութենէ) դէպի լոյս, մահէն՝ կեանք, ապականութենէն անապականութիւն և անգիտութենէն դէպի Անոր ճշմարիտ գիտութիւնը։ Լոյս, լոյսի Արարիչ, առաջին Լոյս, անմատչելի լոյսին մէջ բնակող երկնաւոր Հա՛յր։ Ի՞նչ խորախորհուրդ խօսք, ի՞նչ եզական պատկեր, ԼՈՅՍԻ պատկերը, զոր Յիսուս միայն կրնար տալ մարդկութեան, փարատելու համար մարդոց հոգիներուն վրայ նստած խաւարը։

Անարժէք նկատուածը Յիսուսի լոյսով կ՛արժէքաւորուի, աննշան կարծուածը՝ Անով նշանակութիւն կը ստանայ։ Կեանքը լոյսի և խաւարի պայքարն է, բարիի ու չարի կռիւն է։ Լոյսի ու խաւարի պայքարին մէջ, լոյսի յաղթութիւնը աներկբայելի է։

Խաւարը Լոյսին դիմաց կը փախչի։ Լոյսի և խաւարի գաղափարական պայքարը գոյութիւն ունի ամէն կրօնքի մէջ։

«Բանը մարմին եղաւ և մեր մէջ բնակեցաւ», որ լոյս ունենանք, ու մանաւանդ՝ **լոյս դառնանք**։

Աստուած ըսաւ. **«Խաւարի մէջ լոյս ծագի»**։

Նոյն զօրութիւնը այսօր ալ կը ծագի մեր խաւարած մտքին մէջ։ Մարդկային ժամանակը երկու անհերքելի երեւոյթներէ կը բաղկանայ՝ լոյսէ և խաւարէ որոնք կը կազմեն ցերեկը և գիշերը։

Ըստ գիտութեան սահմանումին, լոյսը հիւլէներու անդադրեւակայելի արագութիւնով թրթռացումէն յառաջ եկած բընդերեւոյթ մըն է։ Լոյսը գեղեցկութեան համար ամենաէական, սակաւաթիւ միջոցներէն մէկն է։ Աչքերու բիբի տեսողութենէն շատ աւելի գեր ի վեր, զօրեղ ու հմայիչ է մտքի լոյսը՝ իմացականութիւնը։ Մտքի լոյսը, արեւի լոյսով անտեսանելի տիեզերք մը կը տեսնէ, որ կը կոչուի **տրամաբանութեան ու խորհուրդի** աշխարհը։

Կայ ՄՏՔԻ լոյսը, որ կը բարձրացնէ մարդը բարձր ու պերճ ոլորտներ՝ հեռու կապիկներու և շէմբանզէներու սահմանուած ողորմելի և աղտոտ կեանքէն։ Մարդ այդ լոյսը ստացաւ Գերագոյն Լոյսէն։ Հոգեկան Լոյսը կ՛առաջնորդէ ո՛չ միայն գիտնալու և ճանչնալու, այլ ճանչցուած **Մէկը իւրացնելո՛ւ,** զԱյն ապրելո՛ւ և Անոր նմանելու։ Աչազուրկներ էին Հոմերոս, Ճոն Միլթընը, Հելլեն Քելլըր, որոնք մտքի լոյսին փողահարները ու ջահակիրները դարձան իրենց դիւցազներգական աշխարհահռչակ գրական ստեղծագործութեամբ։

«Մտքին լոյսը բանալին է հոգիի լոյսին»։

Հոգեկան լոյսն է, որ Մագթաղենացին աղտոտ կեանքէն բարձրացուց անբասիր սրբութեան: Հոգեկան Լոյսն է. **«Ես եմ աշխարհի Լոյսը»,** որ յեղաշրջեց հեթանոս աշխարհը և Հայաստան աշխարհը: Հոգեկան Լոյսն է, որ կառուց վանքեր, որբանոցներ, հիւանդանոցներ, բորոտանոցներ ամոքելու համար վիշտն ու թշուառութիւնը: Հոգեւոր Լոյսըն է, որ դարձաւ երաշխիքը՝ յաւիտենական կեանքին:

«Խոր Վիրապէն ճառագայթող լոյսը խլեց հայ ժողովուրդի ճամբաներէն, ապրեցաւ հայ ժողովուրդի սիրտին զարկով ու դարձաւ Նարեկացի, Ընորհալի ու Տաթեւացի ու մանաւանդ վերապրեցուց Մեծ Եղեռնէն պրծող հաւատացեալները»: Յիսուսի գերեզմանէն սկզբնաւորեց այդ լոյսը (յարութեան յոյսը) կը շարունակէ ցարդ տարածուիլ ու թափանցել մեր խաւար հոգիներէն ներս:

Մեր "ո՞ւր կ՛երթամ"ը և "ինչո՞ւ գոյ եմ"ը կը հասկցուի՝ «Քրիստոսի ճանապարհով»: Մարդ արարած երբ կը ծնի, համալսարանական վկայականով չի ծնիր: Հայր մը մարգանիք ընելով, իր զաւկին մկանները չզօրացներ: Զաւակ մը ի՛նչ պարտ է մարզըւիլ: Մարդ՝ ի՛նչ, ինչգինչ պիտի կատարելագործէ ու դառնայ աստուածանման: Յիսուս ըսաւ. **«Արդ, դուք կատարեալ եղէք, ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հայրը կատարեալ է»**: Ան չըսաւ եկէք Ինձի ու Ե՛ս ձեզ **կատարեալ** ընեմ:

Աշխարհի վրայ մարդու գոյութիւնը անխուսափելիօրէն յարաբերութիւն ունի աշխարհի հետ, բնութեան հետ, մարդու հետ, և Աստուծոյ հետ: Մարդ բաղադրութիւննէ նիւթի և հոգիի, մահուան և յաւերժութեան: Մարդկային մարմինն ու հոգին Աստուծոյ կամքին արտայայտութիւնն է: Աստուածամերժ գիտնականներու համար մարդ էակը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ առարկայ, գրաստ, մեքենայ: Այս է պատճառը, որ բարեշրջութեան հաւատացողներ կը դառնան բռնապետներ ու միլիոնաւոր երիտասարդները կ՛ուղարկեն պատերազմի՝ մարդկային սպանդանոց:

Եթէ մարդ էակը, պատահականութեան հետեւանքն է, ուստի ուրկէ՞ ծագում առած է բարոյականն ու խղճի զգացումը: Անհոգի քարէ՞ն, անտրամաբան հողէ՞ն: Եթէ բարոյականն ու խղճի զգացութիւնը կրնայ գալ նիւթէ, ինչո՞ւ արդեօք կոկորդիլոսներ, որոնք միլիոնաւոր տարիներէ ի վեր գոյ են նախ քան մարդէն, չունին բարոյական ու խղճի հասկացողութիւն: Մարդը ուրկէ՞ ստացած է ամօթի զգացումը, բարիի ու չարի, գեղեցիկի ու տգեղի, զանազանութիւնը:

Բարոյագիտութիւնը ուրկէ ծագում առած է, ի՞նչ բնազդներու և ի՞նչ խորհողութեանց արդիւնքն է այդ: Ոչ ոք ձեռնհաս է բարոյագիտութեան պատմականն ընելու: Բարոյագիտութիւնը ուղղակի ճառագայթումն է Աստուածութեան: Կան շնորհի և հաւատարմութեան առաքինութիւններ որոնք կը բխին Աստուծոյ Որդւոյն էութեան սուրբ լոյսէն: Հեզութիւն, անկեղծութիւն, ճշմարտախօսութիւն, հաւատարմութիւն: Կան սրբութեան առաքինութիւններ՝ ժուժկալութիւն ընդդէմ սեռային անբարոյութեան և արբեցութեան:

Բարոյազուրկ բաղաքականութեան անբարոյ ըմբռնումները և գաղափարազուրկ և բարոյազուրկ չարաշահներ կը սարքեն թշուառացման մեծ **«սեղաններ»,** որոնք առաւելաբար խաթարիչ են և որոնք կը պղծեն ապագայի յոյսը նկատուող Նոր Սերունդին միտքն ու հոգին: Առանց կրօնքի և բարոյական կատարելութեան ձգտումի, բաղաքակրթութիւնը, գիտութիւնը և արուեստը կը դառնան եսական ու զազրելի: Գիտութիւնը չարիք է առանց բարոյական զգացումներու:

«Ես»ի և փառամոլութեան հակադրութիւնը՝ **հաւատքի՛** աշխարհն է, գաղափարականի և բարոյական գեղեցկութե՛ն

աշխարհը: Դարձի եկող հեթանոս իմաստասէրներ հրապուրուած և հմայուած են մարգարէներու բարոյական և վերածնիչ զօրութենէն: **Մարդկային կեանքը,** հակադրուած կենդանականին, կը կենայ բարոյակա՛ն օրէնքներու վրայ: Մարդու մէջ բանականի յաղթանակը խորհրդանշող բարոյական ըմբռնումներու ամբողջ աշխարհ մը կայ: Պիտի ընտրես դժուարին զարի վերը, որ լուսաճաճանչ գագաթներու վրայ վսեմութիւն կու տայ բարոյական կերպարիդ:

Տարակուսող մը կ՛ըսէ, «Եթէ միայն մաթէմաթիքական ստուգութեամբ համոզուիմ հոգւոյ անմահութեան...: Մաթէմաթիքական փաստերու զօրութիւնը **ստորադա՛ս** է բարոյական փաստէն: Աստուած երբ դուրս վտարուի դպրոցներէն, բարոյականութիւնն ալ կը հեռանայ: Այս է պատճառը ներկայ պատանիներու և անչափահասներու ոճիրներուն և անբարոյականութեան:

Մեր կեանքին մեծագոյն թշնամին անխուսափելի մահը չէ, այլ **բարոյաբանդ** անաստուածութիւնը, որ կ՛այլասերէ մեր հաւատքն ու տոհմային յատկանիշները: Կրօնը տեսիլն է Աստուծոյ բարութեան, Անոր նկարագրին բաղցրութիւնը, ցոլացումն էր Իր Հոգւոյն պայծառութեան և բարութեան:

Յիսուս Քրիստոս Ինքն է չօշափելի Մարմնացումը, երկնային վսեմութիւնը, անկոխելի սրբութիւնը, միակ ճշմարտութիւնը, անմրցելի բարութիւնը, անմատչելի բարձրութիւնը, կեանքի մեծ Լոյսին և աստուածային Օծութեան:

Կեանքին միակ իմաստութիւնը՝ **Բարութիւն և Սէր** է:

“ԴՈՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍՆ ԵՄ՝ ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻ”

Երկնառաք Յիսուս խոնարհած և իջած է երկիր կատարելու համար կամքը Անոր, որ սիրած էր Իր ստեղծագործութիւնը՝ մանաւանդ Իր կերպարաշունչ մարդ էակը:

Մարդեղացեալ Յիսուս ապրեցաւ երկրի վրայ ու միացաւ մարդկութեան: Ան ճաշակեց մարդկութեան տառապնքը և յուզումները՝ ազատութեան հոգին, որ կերպարն է Աստուծոյ ազատ և հզօր յաւիտենական կեանքին: Յիսուս գիտցաւ նոյնանալ իր ազգին հետ առանց ազգէն դուրս դասելու Ինքզինք, որովհետեւ ազգ և կրօնք անբաժան սրբութիւններ են: Ան գիտէր Իր ազգին ճնշուած ստրկութիւնը և կարգ մը ազգայնամոլներու յեղափոխական պայքարները: Ան գիտէր Իր ժողովուրդին քաղաքական և կրօնական երազներն ու տեսիլը և խոստացուած ապագայի աշխարհակալ հզօրութիւնը:

Որպէս ներհուն Դաստիարակ ու տեսիլբէ տեսիլ յափըշտակուող Մարգարէ, Ան ճանչցած էր Իր աշակերտներուն յուզումնախառն զգացումները ու հաղորդուած անոնց ազգակրօն երազներուն: Ան փափաքեցաւ անոնց շրթներէն իմանալ թէ Իր մասին ինչ կը խորհին, Զինք ո՞վ կը կարծեն, պատմական մարգարէներէն մի՞ն, յարութիւն առած Յովհաննէս Մկրտի՞չ, թէ՞ ... :

Յիսուս Քրիստոս Իր բարոզութիւններով, հրաշագործութիւններով և Իր գթութեամբն ու ողորմածին նայուածքով չէր կրցած շահիլ ժողովուրդին սիրտը: Փարիսեցիք թէեւ հիացած էին Անոր բարձր գիտութիւնը և երկնառաք հրաշագործութիւնները, սակայն իրենց նեղմտութեան և նախանձին համար կ՛ատէին Զինք: Իր բոլոր հրաշքները կը վերագրէին սատանայական

զօրութեան և չարի իշխանութեան: Մէկ խօսքով, Զինգ անուանարկած էին որպէս աղանդաւոր:

Ուստի մեր Տէրը կը հաւաքէ Իր աշակերտները՝ հաւատարիմ նկատուածները ու կը հեռանայ Գալիլեայէն դէպի հեթանոսներու սահմանը՝ Փիլիպպոսի կառուցած Կեսարիոյ կողմերը: Հեռու ազգային ու կրօնական նախապաշարումներէ, Յիսուս կը հարցնէ աշակերտներուն.

«Մարդիկ իմ մասիս ի՞նչ կ՛ըսեն, ո՞վ է Մարդու Որդին»--Մատթ. ԺՉ.14:

Շատ յատկանշական է որ Յիսուս Ինքզինք չի կոչեր "Դաւիթի Որդի", այլ՝ "Մարդո՛ւ Որդի", որովհետեւ Ան Ինքզինքը նոյնացուցած է մահայ՛ն մարդկութեան հետ ու ո՛չ նախապաշարեալ Հրեայ ազգի մը: Իսկ Իր ազգակիցները Զինք կը կոչեն **"Դաւիթի Որդի."**:

Իրենց Վարդապետին սոյն հարցումէն շուարած և զգոյշ, աշակերտներէն ոմանք կը յայտնեն իրենց իմացածները ու կ՛ըսեն.

«Ժողովուրդին մէջ կայ զանազան շշուկներ ու կարծիքներ, ոմանք կը կարծեն թէ դուն Յովհաննէս Մկրտիչն ես, ուրիշներ՝ Եղիան, իսկ ոմանք ալ Երեմեան կամ անցեալի մարգարէներէն մին»:

Միաստուածութեան հաւատացող ժողովուրդը չուզեր Յիսուսի տալ բարձրագոյն կարգը, այլ կ՛ուզէ Զայն հաւասար դասել Հին Կտակարանի մարգարէներուն:

Յիսուս Քրիստոս կը նայի Իր շուրջը հաւաքուած պարզ խումբին, կը դիտէ իւրաքանչիւրին հոգեկան խռովութիւնը և սպասումը իրենց խոստովանութեան: Սակայն իրենց Վարդապետը փոխանակ բացատրութիւն մը տալու իրենց խոստովանութեան, երկրորդ հարցում մը կ՛ուղղէ իրենց, որ նետի նման կը թափանցէ իրենց ամբողջ էութեան.

«Իսկ դո՛ւք իմ մասիս ի՞նչ կ՛ըսէք, ո՞վ եմ ես»:

Դուք որ ինծի հետ կերաք ու խմեցիկ, ականատես եղաք աննախընթաց հրաշքներուս, աստուածախօս քարոզութիւններուս, ծառայութիւններուս ու նուիրումիս: Ի՞նչ է ձեր կարծիքը իմ մասիս: Չիս որո՞ւ կը նմանցնէք, ի՞նչ արժէք կու տաք Ինծի, ուր կը դասէ՞ք Զիս, նախկին մարգարէներո՞ւ դասին, թէ ... :

Աշակերտները ենթարկուած են հոգեկան ճգնաժամի և երկունքի: Չեն գիտեր իրենց ըսելիքը, պէ՞տք են յանձնուիլ հոգեկա՛ն առաջնորդութեան թէ զգուշանան:

Պետրոս՝ ոգեկան ապրումներու մէջ հոգեսուզուած, վսեմապատաց հոգիով կը պատասխանէ առանց նկատի առնելու իր բարեկամներու շփոթութիւնը և կ՛ըսէ.

«Դուն Քրիստոսն ես՝ կենդանի Աստուծոյ Որդին»
--Մատթ. ԺՉ.16:

Յիսուսի ժամանակակից կրօնաւորներն և դպիրները, որոնք կ՛ընդօրինակէին մարգարէութիւնները ու անգիր կ՛արտասանէին Սաղմոսները, չկրցան Նազովրեցի Մարգարէին մէջ տեսնել իրենց սպասած Մեսիան (Քրիստոս)ը ու չարամտօրէն անուանարկեցին աստուածառաք Ազատարարը, Բէեղզեբուղի գործակից:

Մինչդեռ անուս ձկնորս մը, տաճարի մտաւորական դասէն հեռու, Գալիլեացի Պետրոս, Սուրբ Հոգւոյն յատուկ սրտառուչ սաստկութեամբ կը մարգարէանայ: Ոչ թէ կեղծ գովեստներով

սիրաշահելու համար առաջնորդութիւն աշակերտներու դասին մէջ, այլ հոգեկա՛ն պողթկումով կը բացականչէ.

«Դուն Քրիստոս ես՝ կենդանի Աստուծոյ Որդին»:

Մշտաշող Յիսուս պահ մը կը դիտէ աշակերտները, յետոյ դառնալով Պետրոսին, անոր ճակտին վրայ կը բանդակէ "Ժայր" անունը: Որպէսզի Պետրոս իր մարգարէական հոգիով չհպարտանայ ու չմեղանչէ, Հօր անբննելի Մնունդ Յիսուս կ՛ըսէ Պետրոսին.

«Երանի՛ բեզի, Սիմո՛ն, Յովնանի՛ որդի, մարմինն ու արիւնը չէ որ յայտնեց բեզի, այլ իմ Հայրս որ երկինքն է: Կ՛ըսեմ բեզի, թէ ժայրես դուն, և այդ ժայրին վրայ պիտի շինեմ իմ Եկեղեցիս և դժոխքի դռները պիտի չյաղթահարեն զայն»:

Պետրոսի տրուած վերոյիշեալ մակդիրներն ու հանգամանքը, անոր անձին ու տաներկու աշակերտներուն մէջ ունենալիք գլխաւորութեան համար է և ոչ **յաջորդականութեան** համար:

Գործ Առաբելոցի սկզբնական գլուխները ցոյց կու տան սոյն առաջնորդութեան իրագործումները:

«Ես բեզի պիտի տամ երկինքի արքայութեան բանալիները. և ինչ որ կապես երկրի վրայ՝ կապուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ և ինչ որ արձակես այս երկրի վրայ՝ արձակուած պիտի ըլլայ երկինքի մէջ»
--Մատթ. ԺԶ.17-19:

Անեզրական ուրախութիւն մը և "ես"ի հպարտութիւն մը իջաւ Պետրոսի սիրտին մէջ: Բոլոր աշակերտներուն մէջ Սուրբ Հոգին խօսիլ տուած էր զինք և Յիսուս Վարդապետ վկայած էր իր ջատագովութեան ճշմարտութիւնը:

Անհուն Զգաստութիւն՝ Յիսուս անտեսեց Պետրոսին իր ուժերէն վեր ձգտումը և շարունակեց դաստիարակել և ուղղել պարզ, միամիտ ու մաքուր աշակերտներու միտքը, թէ իրենց Օծեալը Դաւիթ թագաւորին յաջորդը պիտի չ՛ըլլայ: Սուր ու նիզակ պիտի չբարձրացնէ ու պատերազմական գերիները պիտի չսպաննէ:

Աստուծոյ Օծեալը (Քրիստոս) զէնքով ու բանակով պիտի չվտարէ հռոմայեցիները Հրէաստանէն: Աստուածառաք Օծեալը բիրտ և արիւնկզակ բռնատէր մը չէ: Իր հակառակորդները և Իրեն Աստուծոյ երկրպագութիւն չընողները սպաննող Եղիա մարգարէ մը չէ՛:

Հին Կտակարանի իմաստով՝ «Օծեալ» բառը կը նշանակէր քաղաքական իշխանութիւն, որ կը տրուէր թագաւորներուն որպէսզի ընդարձակեն ազգային հողերը:

Մինչ Յիսուսի «օծում»ը մարդը **զղջումի՛** բերելու իշխանութիւնն էր, մարդոց աչքերը բանալու և զանոնք Սատանայի իշխանութենէն Աստուծոյ **որդեգրութեան փոխադրելու:** "Օծեալ" բառը Հրէական կրօնաբմբոնումին մէջ շփոթեցուցիչ ըլլալուն համար, մեր Տէրը ճիգ կը թափէ բացատրելու Իր առաքելութիւնը որ չնմանիր աշխարհական օծեալներու իշխանութեան:

Հետեւաբար, Յիսուս նախընտրեց գործածել **Մարդու Որդի"** մակդիրը Իր Անձին համար, քան "Օծեալ" տիտղոսը, նոյնացնելով Ինքզինքը համայն աշխարհի քահանայական և

թագաւորական իշխաններուն: Կենդանի Աստուծոյ Որդի՝ Յիսուս, Օծեալ մըն է, բայց ո՛չ աշխարհի կրօնաւորներու և հաւանայապետներու կողմէ օծուած, այլ մարդասէր, ողորմած ու ներում շնորհող Աստուծոյ ՕՕԵԱԼԸ: Յիսուս աննախընթաց և նոր Օծեալ մըն է:

Երկնաճաճանչ նայուածքով Յիսուս կը ջանայ բացատրել այս նոր Օծեալին (Քրիստոս)ի զոհագործումը, զոհաբերումը, ծառայութիւնը և Իր ապրումէն հորիզոն մը կը բանայ անոնց սրտերէն ներս ցոյց տալու համար Հօր Աստուծոյ սէրը հանա՛յն մարդկութեան:

«Այնուհետեւ Յիսուս սկսաւ յստակել աշակերտներուն, թէ պէտք է որ ինք երուսաղէմ երթայ, շատ չարչարանքներ կրէ հաւանաներէն, օրէնքի ուսուցիչներէն, երէցներէն և սպաննուի ու երրորդ օրը յարութիւն առնէ:

Ասոր վրայ Պետրոս զինք մէկ կողմ տարաւ և սկսաւ հակառակելով վիճիլ. Քա՛ւ լիցի, Տէ՛ր, այդպիսի բան թող չպատահի բեզի: Յիսուս, Պետրոսին դառնալով ըսաւ.

Ետի՛ս գնա, Սատանա՛յ, դուն գայթակղութիւն ես ինծի համար, որովհետեւ դու մտածումներդ Աստուծոյ մտածումները չեն, այլ՝ մարդոց» --Մատթ. ԺԶ.21-23:

Յաւակնոտ Պետրոս երբ կ'իմանայ թէ այս **նոր Օծեալը** պիտի մերժուի, անարգուի, չարչարուի և մեռնի, վարդապետաց Վարդապետը մէկ կողմ կը տանի ու կը սկսի վիճիլ անոր հետ և կ'ուզէ բան սորվեցնել Անոր, ըսելով.

«Քաւ լիցի բեզի Տէ՛ր, այդ բանը
բեզի չի պատահի»--ԺԶ.22:

Այն աշակերտը որ կոչուած էր "ՎԷՄ", անո՛ր որ վստահուած էին արքայութեան բանալիները և ա՛ն որու իշխանութիւն տրուած էր կապելու և արձակելու մարդոց մեղանչումները, Քրիստոս այդ անձը կը կոչէ. «Սատանայ և գայթակղութիւն», պատճառաբանելով, որ անոր մտածումները և խորհուրդները **«Աստուծոյ մտածումները չեն, այլ մարդոց»**--ԺԶ.23:

Այս կարճ հատուածին մէջ կը տեսնենք Սուրբ Հոգւոյն պայծառացած մտածումները՝ առողջ և անապական պատկերացումները, և մարդկային անարբ ու եսամոլ միտումները:

Սատանան որոմի հատիկներ կը նետէ մեր մտածումներուն մէջ արգելք ըլլալու համար մեր սրբութեան և ուղղամտութեան: Ան մուտք կը գործէ մարդկային սիրտը երկու զգացումներէն՝
ա. երեւակայութիւն բ. փառամոլութիւն:

Նազովրեցի Մարգարէն ինչո՞ւ կը նախաձայնէ Իր չարչարանքները, հալածանքները և մահը տաներկու աշակերտներուն:

Աշակերտներու հեռանկարը խոնուած էր **ազգայի՛ն ազատագրական** հարցով: Հրէաստանի և Գալիլիոյ բոլոր տաճարներուն մէջ կը բարոզէին ազգայի՛ն և հողայի՛ն ազատագրութիւն հռոմէական լուծէն: Նոյնիսկ Յիսուսի աշակերտնե՛րը ենթարկուած էին սոյն երազին: Իրենց Վարդպետին չարչարուիլն ու մեռնիլը հիասթափած էր զիրենք: Սոյն պատճառաւ կարգ մը աշակերտներ լրեցին ճառագայթող յաւերժ Ճշմարտութիւնը ու հեռացան լուսեղէն Յիսուսը, կը գրէ Յովհաննէս առաբեալ Ջ.68-71 համարներուն մէջ.

**«Ասոր վրայ՝ անոր աշակերտներէն շատերը ետ
բաշուեցան և այլեւս չէին շրջեր Անոր հետ»:**

Նազովրեցի Քարոզիչը լեռ, ձոր ու դաշտ, երկար ժամանակ

բարոզած էր, բժշկած էր անհամար հիւանդներ, հրաշքներ կատարած էր ձեռքի հպումով, խօսքով ու նայուածքով, կերակրած էր հազարաւորներ մի բանի ձուկով և հացով, ներկայ եղած էր մարդոց ուրախութեան ու ցաւին, լացած էր սգաւորներու հետ ու յարուցած անոնց մահացած սիրելիները, սակայն Իր պատգամը՝ վեհիմաստ խօսքերը, չէին թափանցած անոնց սրտերէն ու մտքերէն ներս: Իր հայրենակիցներուն միայն բաղձանքը ազգայի՛ն անկախութիւնն էր, հոգ չէ որ այդ ազատութեան մէջ կը վխտար նիւթապաշտութիւնը, փառամոլութիւնը, սուտը, պղծութիւնը և անիրաւութիւնը:

Ազգային անկախութիւնը և հայրենիքին ազատագրութեան հրապոյրը ներկայացուած էր լոյսեր հագած Գալիլեացիին անապատի ծոմապահութեան շրջանին, մահուան մշակ Սատանային կողմէն: Աղանդահինար խաբէութեամբ մշտագիշեր Սատանան ցոյց տալով Յիսուսի, աշխարհի բոլոր փառքը և հարստութիւնը ու ըսաւ. այս բոլորը բեցի կու տամ, եթէ երկրպագելով՛ պաշտես զիս: Յիսուս Քրիստոս մերժեց մոլորանքի մութ ծամբան, յաղթեց Սատանային Իր Անձին մէջ, ու ելաւ անապատէն յաղթելու համար զայն նաեւ մարդոց սրտերէն ներս:

Քարոզելով, հրաշքներ գործելով, նշաններ ցոյց տալով, Իսկ Իր հայրենակիցները Չինչ չընդունեցին: Ուրիշ ի՞նչ կար ընելիք: Ինչպէ՞ս յայտարարուելու էր Աստուծոյ Թագաւորութիւնը իր ազգին, ու նաեւ **համայ՛ն** աշխարհի:

Ի՞նչ էր այն լուսաշաւիղ ճամբան, որ պիտի ցնցէր մարդոց սիրտերը: Ո՞ւր էր այն հաղորդութեան թելերը, որոնք պիտի խօսէին մարդոց սրտերուն և հոգիներուն: Ո՞ւր էր այն ոսկի կամուրջը, որ պիտի միացնէր մահկանացուները յաւիտենական կեանքի: Լուսահանդերձ Նազովրեցին խոնարհած էր երկինքէն դէպի երկիր առաջնորդելու համար մարդ էակը Աստուծոյ Թագաւորութեան:

Առաջատար Ոգին ցոյց կու տայ միայն մէկ ճամբայ: Գերբնական Ձայնը որ խարխաբումի և խաւարի մէջ մեր կեանքին ուղղութիւն կու տայ, պարտ ենք վստահիլ անոր: Հոգեկան փոթորիկի և յուզումներու մէջ, Յիսուսի աչքին կերեւնար միայն մէ՛կ ճամբայ, մէ՛կ կամուրջ, որ մարդկային շահերու և իմաստութեան հակամարտ ուղղութեամբ կ՛ընթանար: Այդ փարոսը, այդ ցուցանիշը «ԽԱՉԻ՛ ՃԱՄԲԱՆ» էր: Խաչը գերագոյն կատարելութիւնն է: Խաչը կը խորհրդանշէ ուղղահայեաց և հորիզոնական յարաբերութեան ու տիեզերքի գոյացութեան մէջ Յիսուսի Խաչելութիւնը՝ մարդկութեան ցաւին ու տառապանքին բաժնեկցիլն էր Սէ՛ր Արարչին: Խաչեցեալին Սուրբ Արիւնը, հոսելով Խաչն ի վար, պիտի տարածուէր երկրի վրայ և ուրուագծէր Սուրբ Եկեղեցւոյ ընթացքը և առաքեալներու ու Անոր հետեւորդներու ուղին: Շարժանկարի նման աստուածառաք Մարդեղացեալի տեսանելիութեան հորիզոնին, տողանցեց վերոյիշեալ տեսիլը:

Յիսուս, **«Ետի՛ս կորսուէ»** հրամայած էր երկրաւոր թագաւորութիւն խոստացող Սատանային, սակայն հիմա կ՛ողջագուրէ աստուածականչ Ձայնը ու կը համբուրէ կենդանարար Խաչը:

Մահապարտներու անիծեալ խաչը թէեւ անծանօթ ճանապարհն է կեանքի և առաւե՛լ կեանքի, սակայն Խաչեցեալին մօտեցումն ու ըմպելը սոյն բաժակը կ՛իրագործուի հաւատով և սուրբ վստահութեամբ առ ստեղծագո՛րծ Լոյսին: Գեդսեմանի պարտեզին մէջ անթարգմանելի Յիսուսի վարանումը ցոլացնելու չէ՛ Անոր երկմտութիւնն ու շփոթութիւնը, այլ ցոյց կու տայ արժէքը մարդկային իմացական ու հոգեկան կեանքին, որ թանկագոյնն է բոլո՛ր գոյացութեան մէջ: Մահը կեանքի անջատման

սկզբունքն է, **իսկ կեանքը** հաղորդութիւն և յարաբերութիւն Աստուծոյ հետ: Յիսուս Քրիստոս չվատնեց ու չմսխեց Իր կեանքը, այլ արժեւորեց զայն ո՛ւ և իմ փրկութեանը համար:

Փիլիպպոսի Կեսարիոյ հաւաքավայրին մէջ ու բազմաթիւ այլ առիթներով, Յիսուս ջանաց Իր աշակերտներուն սորվեցնել թէ յաւերժութեան լուսաբացը ծնունդ կ՛առնէ նուիրումի ու տառապանքի հնոցին մէջ, ուր կը մաքրազտուի և կը վերընձիւղի հաւատքի ոգին: Մարդկային տառապանքէն ու ցաւէն ո՛չ թէ հաճոյք կը զգայ Աստուած, այլ Արարիչ Տէրը Ի՛նք կը տառապի ու Իր տառապանո՛վ կը ջանայ ցնցել մարդկութեան խելակորոյս գահավիժումը դէպի կորուստ:

Յիսուս Քրիստոսի անձնանուէր զոհաբերումը, տառապանքն ու մահը յոյն դիցաբանութեան **ողբերգութեամբ**-ը չվերջացաւ Գողգոթայի խաչին վրայ, այլ Աստուած ցոյց տուաւ աշխարհի, թէ վեհանձն անձնազոհութիւնը և կատարո՛ւմը Աստուծոյ բարի կամքին, կը վարձատրուի յաղթական Յարութեամբ: Յիսուս Քրիստոսի թափուր գերեզմանը և անտարակուսելի մարմնական Յարութիւնը դարձաւ ոչ միայն տեսութիւն մը, այլ խթա՛նը շօշափելի ու տեսանելի իրողութեան: Առաքեալներ և Յիսուսը սիրող բոլոր ականատեսներ վկայեցին ու նահատակուեցան, ոչ թէ ցնորքի մը համար, այլ աստուածահիրաշ իրողութեան, որ մեռելները յարութիւն պիտի առնեն: Պօղոս առաքեալ որ նահատակուեցաւ ի վկայութիւն իր Տիրոջ Յարութեան, կ՛ըսէ 20-րդ դարու թերահաւատներուն:

> «Եթէ մեռելներու յարութիւն չկայ՝ ուրեմն Քրիստոս ալ յարութիւն չէ առած: Իսկ եթէ Քրիստոս յարութիւն առած չէ՝ զուր է մեր քարոզութիւնը, զուր է նաեւ ձեր հաւատքը:
> Եւ Աստուծոյ համար սուտ վկայած կ՛ըլլանք, քանի որ Աստուծոյ համար վկայեցինք թէ յարութիւն տուաւ Քրիստոսի»--Ա. Կորնթ. ԺԵ. 13-15:

Աշխարհակալ կայսրութիւններ՝ Մեծն Աղեքսանդրի, Հռոմի, Ասորեստանի, Օսմանեան գոյատեւեցին 5-6 դար ու սպառ անհետացան և բարացան պատմութեան էջերուն մէջ: Անոնք հիմնուած էին սուրի և նիզակի զօրութեամբ, վառօդի ու բռնատիրութե՛ն ուժի վրայ: Աշխարհի վրայ ամենաերկար և զօրաւոր կազմակերպութիւնը Յիսուս Քրիստոս հիմնեց սիրոյ և ծառայասիրութեան վրայ, որպէս կենդանի վկայութիւն Զինք սիրողներուն, հաւատացողներուն և ծառայողներուն համար:

Աշխարհի մէջ ամենաջատ հալածուած հիմնարկութիւնը Քրիստոսի Եկեղեցին է: Ամենաջատ նահատակ տուողը Եկեղեցին է: Աշխարհի հիւանդանոցները կառուցող և գթութեան գործեր ուղարկողը՝ Եկեղեցին է: Անշահախնդիր վեհանձնութիւն և ծառայութիւն մատուցանողները Յիսուս Քրիստոսի հաւատացողներ և Զայն սիրողներն են:

Քրիստոսի Եկեղեցին կրնայ ունենալ թերութիւններ, սխալներ, շեղումներ և մեղանչումներ: Երկու հազար տարիներու ընթացքին ոեւէ մարդկային կազմակերպութիւն կրնայ սխալիլ ու կորսնցնել իր աստղածին տեսիլքն ու երկնային կոչումը: (Յիսուս Քրիստոսի աշակերտներուն մէջ իսկ գըտնըւեցան մատնիչներ և ուրացողներ): Սակայն աստուածահիրաշ Ներկայութիւնը կը գոյատեւէ յարուցանելով Ս.Փրանսիսգօ Ասսիսիներ, Ս. Գրիգոր Նարեկացիներ ու Ս.Ներսէս Շնորհալիներ:

Ս. Եկեղեցւոյ Գլուխը՝ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս Սուրբ Հոգւոյ անմիջական ու ոգեկան Ներկայութեամբ միշտ կը յարուցանէ վստահելի ու հաւատարիմ մշակներ, որոնք կու գան

լեցնե լու շարքը անվեհեր նահատակներուն։

Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանը գրուած Նոր Կտակարան մը չէ՛ միայն, այլ **կենդանի՛** Աւետարան, այն ոգեկա՛ն ուժը, որ պատգամեց **սիրել** և *զոհաբերիլ*։

Ան չըսաւ. Ձեզի կու տամ «11-րդ պատուիրան» մը, այլ Ան ըսաւ.

«Նոր պատուիրան կու տամ ձեզի, որ սիրէք զիրար, ինչպէս ես ձեզ սիրեցի, դուք ալ սիրեցէք զիրար»

--Յով. ԺԳ.34-35։

Յիսուս Քրիստոսի տուած Նոր պատուիրանը վախճանն ու լրումն է Աստուծոյ բոլո՛ր մարգարէներու պատգամներուն։

Բոլոր մարգարէները մինչեւ Յովհաննէս Մկրտիչ որոտացին ըսելով.

«Տէր Աստուած այսպէս կ՛ըսէ»։

Յովհաննէս Մկրտիչ ինք եւս ըսաւ **«Ես չեմ»,** իսկ Յիսուս Քրիստոս ըսաւ. **«Ես եմ»**։ Յիսուս Քրիստոս չըսաւ. «Տէր Եհովա այսպէս կ՛ըսէ», այլ Ան ըսաւ. **«Ե՛ս ձեզի կ՛ըսեմ»**։

Յիսուս Քրիստոս մարդոց մէջէն ընտրուած Աստուծոյ խօսնակը չէր, այլ աստղանուագ երկինքէ առաքուած Որդի՛ն Աստուծոյ որ երկնային իշխանութեամբ խօսեցաւ։

Նազովրեցի Յիսուսին՝ Քրիստոս (Օծեալ) ըլլալը և Անոր իշխանութեամբ երկիր իջնալը կը տեսնենք պայծառակերպութեան հրաշատեսիլ դէպք իրողութեան պահուն։

Փիլիպպոսի Կեսարիոյ ուխտաժողովէն յետոյ, Յիսուս կը հաւաքէ տասներկու աշակերտները ու կ՛ուղեւորի դէպի Թաբոր լեռը։ Ինը աշակերտները կը թողու լեռան ստորոտը ու Պետրոսի, Յովհաննէսի և Յակոբոսի ընկերակցութեամբ կը բարձրանայ վեր աղօթելու ու Հօր հետ յարաբերելու։ Աշակերտները երբեմն ականատես եղած էին իրենց Վարդապետին անձնայատուկ աղօթելուն։ Այս անգամ անոնք թափանցեցին թաքնուած իրողութեան մը, որ Մատթէոս աւետարանագիր այսպէս կը վկայէ.

«Եւ վեց օր ետք Յիսուս իր հետ առաւ Պետրոսը, Յակոբոսն ու անոր եղբայրը՝ Յովհաննէսը, և զանոնք հանեց բարձր լեռ մը՝ ու առանձին էին և անոնց առջեւ կերպարանափոխուեցաւ. և անոր երեսը փայլեցաւ ինչպէս արեգակը, և անոր զգեստները դարձան սպիտակ ինչպէս լոյսը։ Եւ ահա անոնց երեւցան Մովսէսն ու Եղիա որ կը խօսէին անոր հետ։

Պետրոս խօսեցաւ և ըսաւ Յիսուսի.

"Տէ՛ր, լաւ է որ մենք այստեղ ենք. եթէ կ՛ուզես, երեք վրաններ շինենք, մէկը՝ քեզի, մէկը Մովսէսի և միւսը Եղիայի"։ Եւ մինչ Պետրոս կը խօսէր, ահա լուսաւոր ամպ մը հովանի եղաւ անոնց վրայ. ամպէն ձայն եկաւ և ըսաւ.

"Այս է իմ սիրելի Որդիս, որուն ես հաճեցայ. անո՛ր մտիկ ըրէք"։

Երբ աշակերտները այս լսեցին՝ երեսնի վրայ գետին ինկան և սաստիկ վախցան։ Յիսուս մօտենալով՝ դպաւ անոնց ու ըսաւ.

Ոտքի՛ ելէք և մի՝ վախնաք"։

Անոնք աչքերնին բարձրացուցին և Յիսուսէ զատ մարդ չտեսան»--ԺԷ.1-8։

Քրիստոսի նախաձայնութիւնը Իր չարչարանքներուն և մահուան, աշակերտներու երազներուն ու տեսիլքներուն երանդը մարած էր ու անոնց մէջ կը պակսէր զոհաբերումի տեսիլքով տոգորուած անձնատուրութիւնը։ Անոնք կարիքը ունէին երկնա-

մերձ և աստուածախօս տեսիլքներու։

Գառն Աստուծոյ, Պայծառակերպութեան, աշակերտները հանդիսատես եղան ոչ թէ կիզիչ շանթերու և բոցաթեւ փայլակներու, այլ Յիսուսի ճիւնափայլ տեսքին։ Այս երեք աշակերտներուն Աստուած շնորհեց աշխարհածաւալ և պատմական տեսիլք։ Հոն ներկայ էին Հին Կտակարանի ամենահռչակաւոր մարգարէները՝ Մովսէսն ու Եղիա։ Առաջինը ազատագրած էր Իսրայէլը Եգիպտական գերութենէն, ծովամոյն ընելով եգիպտական բանակը, իսկ երկրորդը փրկած էր Իսրայէլը հեթանոս հաւատալիքներէն, սպաննելով կռապաշտ 450 քուրմերը։

Յաւերժաւանդ խորհուրդ Յիսուս պիտի ազատագրէ ու փրկէ Իսրայէլը ո՛չ թէ արտաքին ու տեսանելի թշնամիներէ, այլ ներքին, ոգեկան, չարին սողոսկող մահացո՛ւ մեղքերէն։ Ժողովուրդին հետ Ինքզինք շաղախող Յիսուս պիտի ազատագրէ մարդ էակը ոչ թէ Մովսէս մարգարէի անէծք, սպառնալիքներով, կամ Եղիա մարգարէի արիւնռուշտ սպանութիւնով, այլ Իր Անձի՛ն զոհաբերութեամբ, որովհետեւ մարդ էակը դիպուածներու պատահականութեան արդիւնքը չէ՛, այլ Աստուծոյ սիրոյն գեղեցկագոյն և վեհագոյն ճարտարապետութիւնն է ան։ Մարդու Որդին պիտի սպաննուի Իր սիրոյ պայքարամարտին մէջ, սակայն յարութիւն պիտի առնէ և յարուցանէ բոլո՛ր անոնք, որոնք Իրեն յուսացած են։

Աստուածահիրաշ Պայծառակերպութիւնը մեծարանքի հանդիսատեսութիւն մը չէր, այլ անոր կեդրոնական ու տիրական պատգամը՝ դաստիարակե՛լ էր աշակերտները, ազատագրե՛լ էր զանոնք ազգային անճիշտ նախապաշարումներէ։ Այս երեք յառաջադէմ աշակերտները, որոնք ականատեսներն էին իրենց Վարդապետին կենդանի բարոզութիւններուն և հրաշագործութիւններուն դեռ հաւասար կը համարէին Նազովրեցի Մարգարէն՝ Յիսուսը, Մովսէս և Եղիա մարգարէներուն։

Հրաշանորոգ Պայծառակերպութիւնը նորոգեց աշակերտներուն հասկացողութիւնը և ցոյց տուաւ անոնց, որ հրաշածին Յիսուս՝ Հին Ուխտի մարգարէներու դասին չի պատկանիր, այլ կը գերազանցէ զանոնք։ Հրաշափառ Պայծառակերպութեան անմատչելի բարձունքէն եկաւ հրաշունչ պատգամը ըսելով Գալիլեացի աշակերտներուն.

«Այս՛ է իմ սիրելի Որդիս, որուն հաճեցա.
անո՛ր մտիկ ըրէ՛ք»--Մատթ. ԺԷ.6

Աստուծոյ հրաշազանգ պատգամին ամենէն յատկանշական և բարոյացուցիչ թելադրութիւնն էր՝ առաջին, թէ Նազովրեցի Մարգարէն, նախորդ մարգարէներու դասին չի՛ պատկանիր, այլ Աստուծոյ Որդին (Պետրոս աշակերտին հոգեխօս "Օծեալն") է։ Երկրորդ, **Անո՛ր մտիկ ըրէ՛ք"**։ Այլ խօսքով, մարգարէները ձեզ բերին մինչեւ Իմ Օծեալիս, այսուհետեւ Իմ Օծեալս պիտի ըլլայ ձեզ Առաջնորդող Աստղը և մղիչ Ուժը։

Դիտեցէ՛ք Հին Կտակարանը իմ Որդւոյս նորայայտ պատգամներու ընդմէջէն, որ պիտի ամրապնդուի Անոր Արիւնով։

Այսուհետեւ մտնոլորտը յղի է նորանոր դէպքերով։ Դուք պիտի ստանաք Սուրբ Հոգւոյն լեցունութիւնը, պիտի ապրիք ու բարոզէք **նորաջո՛ւնչ** Աւետարանը ձեր աստուածառաք Օծեալին (Քրիստոսի)։

Նորարձակ լոյսերու նման պիտի լուսաւորէք ո՛չ միայն Հրէաստանը, այլ համայն մարդկութիւնը և ձեր իւրաքանչիւրին նահատակութիւնը պիտի վերածուի սերմնացան ծլարձակումներու։ Իմ Օծեալիս պատգամը գիտեմ որ նորութիւն մըն է բոլոր

կրօնքներու և իմաստասիրութիւններու մէջ: Նորը բունն է, անոր համար նոր է, որովհետեւ պիտի նորոգէ Հին Կտակարանի արարողական աստուածարմբոնումը: Իմ Օծեալիս Սուրբ Խաչելութիւնը (անձնանուիրումը) Գողգոթայի բարձունքին վրայ պիտի դառնայ Նոր Ուխտի և ներումի վկայագիրը, որ յաւերժութեան երաշխիքն է համայն հաւատացող մարդկութեան:

Պայծառակերպութեան այս յիշատակելի օրը ոչ թէ զուարճութեան օր է, այլ սրբազան տեսիլք ու Նոր Ուխտը, ծառայելո՛ւ, նուիրուելո՛ւ ու կատարելու Իմ բարի Կամքս:

"ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԷՐ ՍԱՄԱՐԻԱՑԷՆ ԱՆՑՆԻԼ"

Յով. Դ.4:

Յիսուս ստիպուեցաւ Սամարիայի մէջէն անցնիլ երթալու համար Գալիլեա: Յիսուս, Որդի Աստուծոյ չգործածեց իր իշխանութիւնը իր իմայիին համար, այլ ապրեցաւ Իր մարդեղացման սահմանափակումին մէջ: Ան հանդուրժեց ու կէսօրուան կիզիչ արեւէն յոգնած նստաւ ծառի մը շուքին ջրհորի մը մօտ հանգստանալու: Յիսուս ծառաւ էր, բայց չխնացաւ ջրհորին խով, այլ նստաւ ինկած ծառի մը կարծր կոճղին վրայ, սպասելով իր աշակերտներուն վերադարձին: Ու ահա երեւցաւ Սամարուհի մը որ կու գար ջուր քաշելու իրենց Յակոբ նահապետի ջրհորէն:

Յիսուս իր ազգային աւանդութիւններուն և սովորութիւններուն գերին ըլլալ չէր փափաքեր, որովհետեւ Ինքն էր Մարմնացեալ ու գիտակից Ճշմարտութիւնը: Ուստի, միշտ արթուն Յիսուս ուզեց Սամարուհիին հանդիպումը աւետարանի քարոզչութեան վերածել: Յիսուս չ'անարգեց Սամարուհին, անոր ներկայութենէն չի խուսափեցաւ, այլ ջուր խնդրեց անկէ, խօսեցա՛ւ անոր հետ: Հրեաները որքա՜ն որ կ'ատէին Սամարացիները ու կ'անջատէին իրենք զիրենք անոնցմէ, Յիսուս, սիրելով մօտեցաւ անոնց: Ան թ՛է խօսեցաւ և թէ՛ ջուր խնդրեց անոնցմէ. Յիսուս ազգային ու քաղաքական սահմանումները չի ճանչնար. Ան հաւատացո՛ղն է մարդկային եղբայրութեան, հոգ չէ թէ անոնք ունենան զանազան գունաւորումներ:

Յիսուս երեք տարի քարոզեց հրեաներուն և անոնք Զինք խաչեցին: Յիսուս քարոզեց միայն երկու օր Սամարիոյ մէջ, և բոլոր ժողովուրդը հաւատաց ու կ'աղաչէին իրեն որ աւելի երկար մնայ Սամարիոյ մէջ: Յիսուսի խով ցեղային նախապաշարում չկար: Ուստի Ան կ'ըսէ.

«Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն շատեր պիտի գան և երկնքի արքայութեան մէջ պիտի բազմին Աբրահամի, Իսահակի և Յակոբի հետ. իսկ արքայութեան որդիները պիտի բշուին արտաքին խաւարը»:

Վերոյիշեալ համարը թէ՛ ուրախութիւն կը պատճառէ և թէ՛ տխրութիւն:

Առաջին.-Առանձնաշնորհեալ ազգ չկայ: Յիսուս Քրիստոս եկաւ աշխարհ, ցոյց տալու թէ, առանձնաշնորհութիւնը ոչ թէ **ժառանգական** է, այլ անհատական: Ոչ թէ Աբրահամի սերունդէ՛ն եղողները հաւատացեալներ պիտի սեպուին, այլ Աբրահամի **հաւա՛տը** ունեցողներ երկնքի արքայութիւնը պիտի ժառանգեն:

Երկրորդ.- Ուստի մենք հայերս, նման հրեաներուն, չենք կրնար պարծենալ թէ մենք Ս.Մաշտոցներու, Ս.Սահակներու և

բաջ Վարդաններու զաւակներն ենք եթէ չենք հետեւիր ու չենք ապրիր մեր սուրբերու կեանքը, նուիրումը և հաւա՛տքը...:

Երրորդ.- Եկեղեցասէր ըլլալ, մկրտուած ըլլալ և աննըկարագրելի դարձած բառեր գործածելը մեզ Քրիստոնեայ չի կրնար ընել, և ոչ ալ հաւատացեալ, այլ այդ բառերը մեզ կը դարձնեն կեղծաւորներ ու ժառանգորդները Փարիսեցիներու նախասահմանուած բախտին, Յիսուսի խօսքով.

«Իսկ արքայութեան որդիները պիտի ըլլան արտաքին խաւարը»--Մատթ. Ը.11-12:

Ոչ թէ Յիսուս Ի՛նք պիտի ըլլայ անուանական Քրիստոնեաները դէպի արտաքին խաւարը, այլ՝ անուանակա՛ն հաւատացեալ արքայութեան որդիները, իրե՛նք պիտի ըլլան արտաքին խաւարը իրե՛նց կեղծաւորութեան, անհաւատութեան և փառամոլութեան պատճառով:

Որքա՛ն խոհեմ և զգոյշ ըլլալու ենք որպէսզի մեր ժառանգական իրաւունքը չկորսնցնենք: Յաճախակի կարդանք "Տասը Կոյսերուն Առակը": Ասոնց տասն ալ կո՛յս էին, մաքրամաքուր անձեր: Տասն ալ պատրաստուած էին դիմաւորելու Փեսան, սակայն իրենց հետ "յաւելեալ" իւղ չունէին: Իրենց ունեցած իւղը, անցեալի սուրբերո՛ւն կը պատկանէր: Այս հինգ կոյսերը իրենց պապենական հաւատքը չէին իւրացուցած, այլ անուանակա՛ն անբան եկեղեցի գացողներ և իրենց անցեալով հպարտացող հաւատացեալներ էին:

Երբ եկաւ ժամը կրկի՛ն վառելու իրենց լապտերները, իւղ չգտնուեցաւ իրենց մէջ, իրենց հոգին պարա՛պ ու դատա՛րկ էր:

Անոնք գացին ուրիշներո՛ւ հաւատքը ստանալու ու չկրցան ու երբ վերադարձան հարսնեւտուն, դուռը գոց գտան: Այս ինչ կոյսերը իմացան մի միայն հետեւեալ տխուր և յուսահատական խօսքերը.

«Ճշմարիտ կ՛ըսեմ ձեզի, թէ ձեզ չեմ ճանչնար»:

Իւրաքանչիւր անձ իր ճակատագիրը ի՛ր ձեռքով կը կառուցանէ: «Եթէ մէկը այս հիմին վրայ շինութիւններ ընէ ոսկիով, արծաթով, թանկագին քարերով, փայտով, խոտով, եղէգով՝ իւրաքանչիւրին գործը յայտնի պիտի ըլլայ. որովհետեւ դատաստանին օրը այդ բանը երեւան պիտի ելլէ...: Եթէ մէկուն շինած գործը մնայ՝ ան վարձ պիտի ստանայ. իսկ եթէ մէկուն գործը այրի՝ ան պիտի տուժէ. թէեւ ինք պիտի ազատի, բայց նման մէկու մը՝ որ կրակի մէջ ինկած ըլլար»--Ա. Կորնթ. Գ.12-15:

Մարտ 24, 2000
Թորոնթօ